Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҤА ОЛОХ

ССКП Чурапчытааҕы райкомун уонна народнай депутаттар оройуоннааҕы Советтарын органа

Хаһыат 1931 сыл алтынньы ыйтан тахсар

№ 96 (5296)

1979 сыл атырдьах ыйын 14 күнэ оптуорунньук

Сыаната 2 харчы.

ТӨРӨӨБҮТ ДОЙДУ УСТУН

АКТЮБИНСКАЙ. Уобалас сиртэн ылар үүнүүтэ барыта ураалаах сиргэ кутуллуоҕа. Онно Казахстаҥҥа саамай бөдөҥ Картогайскай элеватор комплексугар, Магна тиһох 27 тыһ. тонна устаах ыытар комплекс бастаан көрүүһа үлэҕэ киирдэ. Билигин республикаҕа 700 тыһ. акылыалыы оҕоһуулаах бурдугу кутар предприятиелар баалар.

ЛИПЕЦКЭЙ. Липецкэй сирин оҕорулусчулара кылыгыгы бурдук ыһыытын, засевы салгы тэтиэтэх, хо, икки төгүл кэриҥэ кэҥэттилэр.

Совхоз уонна колхозтар хара буора суох сирдэригэр бурдук быһыыта үгэһинэн бара турар. Хомуйар агрегаттары сэргэ сеяккалаах тракторы үлэҕэ таһаардылар. Тыһыыччанан гектар сиргэ бастакы сиэмэлэр түһэриллилэр. Быйыл уобалас колхозтарыгар уонна совхозтарыгар 550 тыһ. гектар сиргэ кыһыҥҥы бурдук ыһыллыаҕа.

ССТА.

Биһиги оройуоммут кооперативтара, биллэрин курдук, 1978 сыллааҕы республикаҕа социалистическай куоталаһыыны кыайыылаахтарынан буолбуттара. Райпо коллективын ол үрдүк ааттааһынын тэҥэ чиэстээхтик толорбута.

Ол эрээри пятилетка үһүс сыла ситиһиилээхтик түмүктэммит буолларына, төрдүс сыл бастакы аҥарыгар улахан таһаарыы түһүү тахсыбыта. Райпо сыл аҥардааҕы

ЭРГИЭНИГЭ — БОЛҔОМТОНУ

үлэтин түмүгүнэн райсовет исполкомугар анаалаах боппуруос көрүллэн, таһаарыллыбыт итэҕэстэри туоратыыга ыйыылар оҥоһуллубуттара, дьаһаллар ылыллыбыттара. Ол эрээри от ыйын устата туох да бочуоттаах уларыйыы хамсааһын тахсыбата, баҕайыанна сүрдэ үрүккүтүнэн хаалла.

Эргиэн үлэтин биир сүрүн көрдөрүүтэ, розничнай табаар эргиирин былаана 87,9 эрэ бырыһыан туолла. 138,5 тонна килиэп астааһын былааннаах сорудахтан эмиэ хаалыы таһаарылынна. Киниттэн атылааһын, общественнай аһылык былааннара даҕаны туолбатылар.

Сэттэ эргиэн предприятиелара бары туруоруммут сорудахтарын кыайбатылар. Ордук улахан хаалыыны Чурапчы (директор А. П. Адамов), Хатылы (директор Н. Я. Местников) таһаардылар. Биирдиилээн маҕаһыыннартан Чурапчытааҕы киин универмаг олус намыһах көрдөрүүлээх.

Табаары тиэйэ сылдьан атыылааһын, дьаарбаҥкалары тэрийии курдук эргиэн ньымалара кыайан туттуллубатылар. Аһылык баар да бородуукталарын атыылааһын мөлтөхтүк тэрилиннэ. Табаар уонна бородуукта быстыбат сааппаһын эрдэттэн эрдэ хааччыйыы кыаллыбата.

Эргиэн үлэтин хаалыыттан таһаарыыга райсовет исполкомун быһаарыытын олоххо киллэриигэ оройуон бары кооперативтарын түмүүгэ райпо бырабылыанньата суһал дьаһаллары ылара эрэйиллэр. «Аттыбар баар да хаалыылаҕа суох» диэн ростовчаннар бачыымнарын хас биирдии коллектив дьиҥнээхтик билиэрэхххэ, бары ис кыахтары өссө төгүл аҕалан суоттаан көрүөххэ. Эргиэн предприятиеларын ахсын хаалыы түһүүнэн боппуруоһу дьүүллэһэн олохтоох усулуобуйаларга таһааран былаан-сорудахтары тиэрдиталиэххэ.

Атыылааччылар күннээҕи ааҕыыларын учуоттаан үлэлээһинин тэрийии болҕомто киинигэр туруорулуохтаах. Сайыҥҥы кэмҥэ ырааҕы сирдэргэ өттүгүр звенолары, сайылык фермаларын бородууктанан, ааҕалаах промышленнай уонна хаһаайыстыбаннай табаардарынан тиһигин быспакка сөптөөхтүк хааччыйыы ситиһиллиэхтээх. Табаар эргиирин кэҥэтиигэ дьаарбаҥкалары, тиэйэ сылдьан атыылааһыны тэрийиигэ уратылы миэстэни биэриэххэ.

Билиҥҥи туругунан эргиэн предприятиелара транспорданан хааччыллыылара ситэтэ суох. Ити эргиэни тэрийиигэ биллэр ыарахаттары үөскэтэр. Табаар уонна бородуукта сааппаһын муҥньууга, миэстэҕэ тиэрдиигэ туһааннаах тэрилтэлэр көмө оҥоруохтаахтар.

Эргиэн үлэһиттэрин икки ардыларыгар социалистическай куоталаһыыны киэҥник тэнитэн пятилетка төрдүс сылын былааннаах сорудахтарын толорорго бары күүһү, сатабылы, кыһамньыны уурууохха.

Совхозка бастаатылар

Эрилик Эристиин аатынан совхоз механизированнай аҥардаах оттуур звенолорун социалистическай куоталаһыыларыгар Хайахсыт отделениетын Александр Васильевич Софронов салайааччылаах 10 киһилээх звенота бастаан иһэр. Киниэлэр атырдьах ыйын 9 күнүгэр туругунан Хайахсыт алаастарыгар 129 тонна оту кэбиһэтилэр.

Иккис миэстэҕэ эмиэ бу отделениеттан Иван Гаврильевич Кондратьев звенота тахсыста. Кондратьевтаах бу күннэргэ Маарыи үрэҕэр оттуулар. Киниэлэр 18 сыла буолан 220-тэн тахса тонна оту чөмчөттүлэр.

«СО» общ. корр.

Монголия Народнай Республикатын делегацията — оройуоҥҥа

КҮНДҮ ЫАЛДЬЫТТАР

Атырдьах ыйын 11 күнүгэр биһиги оройуоммутугар бырааттыы Монголия Народнай Республикатыттан доҕордуу сибээһи тутуһар Гоби Алтайскай аймак делегацията ыалдьыттыы сылдьыта.

Монгольскай делегацияны Алтай куоратааҕы тыа хаһаайыстыбаннай ПТУ директора, аймак хуралын депутата Маанхуу Тувдэнгийн салайар. Делегация састаабыгар баалар: Чаймардаан Хуанбайн — аймак тыатын хаһаайыстыбатын управлениетын кылаабынай агронома, Аварзэд Бэгзийн — Чамин сомон «Утренняя Заря» тыа хаһаайыстыбаннай холбоһук председателэ, Лочиндамбэрэл Алтангэрэлийн — сүөһү аһылыгын Гуулинскайдааҕы хаһаайыстыбатын кылаабынай агронома.

Ити күн ССКП райкомугар буолбут приемҥа ССКП райкомун бастакы секретара И. П. Листиков оройуон олоҕун үлэтин-хамнаһын кытта күндү ыалдьыттары сиһилии билиһиннэрдэ.

Бастаһыаннньаҕа делегация Карл Маркс аатынан совхозка тиийдэ. Монгол доҕотторбут Кэрдиискэ уонна Кэрэгэйгэ сүөһү аһылыгын буолар культуралары үүннэриини, витаминнаах от мэҥэҕин бэлэмниир агрегат үлэтин кытта билистилэр.

Киин уһаайбаҕа буолбут приемҥа совхоз директора Е. Е. Васильев хаһаайыстыба үлэтин туһунан сиһилии кэпсээтэ. Ити кэнниттэн ыалдьыттар Туолбут сайылыкка сүөһү үлэһиттэрэ олорор тусаҕай оҥоһуулаах дьиэлэрин кэрэхсээн көрдүлэр. Тыа хаһаайыстыбатын научнай-чинчийэр институтун опытнай участогар сылдьыттылар. Тиһэҕэр олохтоох бэрийээ сылгыларын кытта билистилэр.

Бэҕэһээ сарсыарда бырааттыы Монголия делегацията Алексеевскай оройуоҥҥа барда.

П. ОКОНЕШНИКОВ,
хаһыат анал. корр.

СНИМОККА: Карл Маркс аатынан совхоз кылаабынай агронома С. В. Кочеткова ыалдьыттарга сүөһү аһылыгар анаалаах культуралары ыһыы технологиятын билиһиннэрэр.

Автор фотота.

УДАРНАЙ ДЕКАДАЛАР ИККИС НЭДИЭЛЭЛЭРЭ ТҮМҮКТЭННЭ

КҮНТЭН-ДЬЫЛТАН ТУТУЛЛУБАККА — ГРАФИККА СИР АХСЫН КИИРИЭХХЭ!

1979 сыл атырдьах ыйын 13 күнүнээҕи сводка

СОВХОЗТАР	Үлэлиир киһи ахсаана	Звенолар: барыта	Звенолар: о. и. механизированнай	Охсуу (гектар)	Кэбиһии (тонна): график	Кэбиһии (тонна): туолла	Силисе (тонна): график	Силисе (тонна): туолла	Сенаж (тонна): график	Сенаж (тонна): туолла	От мэҥэҕэ (тонна): график	От мэҥэҕэ (тонна): туолла
Карл Маркс	788	33	8	8839	6990	4316	1870	1639	200	—	210	100
Субуруускай	337	18	4	4713	3780	2285	1105	1350	150	—	210	32
Эрилик Эристиин	581	21	1	6302	5310	1820	1700	1113	200	30	—	22
«Чурапчы»	504	25	2	4374	4020	1612	1275	600	150	35	—	—
Оройуон үрдүнэн	2216	100	15	24228	20100	10033	5950	4722	700	65	420	154

Государственнай статистика оройуоннааҕы инспектурата.

Ааспыт нэдиэлэҕэ оройуон үрдүнэн барыта 1421 тонна эрэ от кэбиһиллэн, график 49,9 бырыһыан толорулунна. Совхозтар сыллааҕы оттуур былааннарын баара-суоҕа 29,9 бырыһыанын эрэ соҕотуопкалааттылар.

Нэдиэлэ устата Карл Маркс аатынан совхоз 426, Эрилик Эристиин 442, Субуруускайдар 330, «Чурапчы» совхоз 222 тонна эрэ оту кэбистилэр. Ити кэнэ эриликтэр сыллааҕы сорудахтарын 20,5, «Чурапчы» совхоз 24 бырыһыаннарын эрэ толордулар.

Тоҕо эмэ түмүллээх, ол дьыл буолбутун үрдүнэн, совхозтар былырыын бачча кэмҥэ 2724 тоннанан эрэ ордук оттоохтулар. Оттон Эрилик Эристиин аатынан совхоз ааспыт дьыл туһааннаах кэмиҥэр 80-ча тоннанан итэҕэс оту соҕотуопкалаата.

Оройуоҥҥа силиэһи, сенаж бэлэмнээһин графиктара эмиэ толоруллубакка иһэллэр. Карл Маркс аатынан, Субуруускай аатынан совхозтар дьыл бачча кэмигэр биир да тонна сенаж бэлэмнии иликтэр.

Витаминнаах от мэҥэҕин оҥорор АВМ агрегаттар тоҕо эмэ бородууксуйата, үлэлиир кыахтар баалларын үрдүнэн графиктан хаалыылара олус улахан.

Үөс сирдэргэ балачча уһуннук тураан бэйэбит күрүүн күннэр муҥутуур кэрдиистээхтик туһаныллыбатылар. Билиҥҥи ардахтаах күннэргэ массыынан оттооһун ситэ тэриллибэтэ. Онон оройуоҥҥа 20 хомуйтаах бурдааннаах үлэ сорудахтара толоруллубат куттала баар.

Атырдьах ыйын иккис быһаарыылаах декадатын, күн-дьыл усулуобуйатыттан тутулута суох, оттооһуҥҥа муҥутуурдук туһаныаҕын, тиһэҕэр ыллыбыт сорудахтары, күннээҕи чуорааннары хаалбакка суох толоруоҕуҥ! Миэстэҕэ, күн-дьыл туругуттан көрөн, сималастээһиҥҥэ тэтимин салгыы күүһүрдүөххэ, түүн хаан, аргыйааан кэбиһиини кэҥэтиэххэ. Ардахтаах кунуртэ кыайан үүнүүлээх от устун оҕуруо, онуоха оройуоҥҥа эмиэ дьону маассабайдык таһаарыахха, общественность күүһүн көмөҕө күүһүрдүөххэ.

Общественнай сүөһү аһылыгын бэлэмнээһиҥҥэ сир ахсын үлэһиттэ, техника күүһүн муҥутуурдук туһаныаҕыҥ. Хас биирдии совхоз, отделение, звено уонна оттук графикка киирэрин хааччыйыыны ситиһиэҕиҥ!

Онон күн-дьыл кураанныырын күүһэтэ, ходуһаларга хас биирдии үлэ күнүн, чааһын толору туһанар быһаарыылаах дьаһаллары ылыаҕыҥ, сир ахсын үлэ режимин туһуугар, кэбиһии үрдүгэр ирбэбилин, хонтуруолу күүһүрдүөҕүҥ!

ССКП райкомугар

ТУТУУ ТЭТИМИН ТҮРГЭТЭТИЭХХЭ

ССКП райкомун бюротугар тыа хаһаайыстыбатын объектарын тутууларын түргэтэтэр дьаһаллар тустарыгар боппуруос дьүүллэһиннэ. Оройуон тыатын хаһаайыстыбатын тутууларыгар 1979 сыл сэттэ ыйыгар 529,1 тыһ. солк. үлэ ытыллан сылдааҕы тутар-тахар үлэлэр былааннара 38,7 эрэ бырыһыан толорулуннулар. Итинэн тутууга бэриллибит үп ситэри туһаныллыбат куттала үөскээтэ.

Тыа хаһаайыстыбатын объектарыгар тутуулары бэдэрээттэһэр тэрилтэлэртэн былааннаах сорудахтарын «Якутсовхозстрой» тутар-тахар учаастага 50,3, «Якутсельстрой» ТМУ-га 36,4 бырыһыан толорботулар. Быйыл үлэҕэ бэриллиэхтээх Маралаайы детсадыа, Мырыла Культуратын дьиэтэ, Болтоҥо гараһын болдьоҕор туттарбат балаһыанньаҕа киирдилэр.

Совхозтар бэйэлэрэ хаһаайыстыбаннай ньыманан 440 тыһ. солк. үлэни оноролларын оннугар 149 тыһ. солк. эрэ ыыттылар. Үлэ бу көрүҥэр сыллааҕы былааны Карл Маркс аатынан совхоз 28,6, Эрилик Эристиин аатынан совхоз 41,5, «Чурапчы» совхоз 44,6 бырыһыан толордулар. Сүбүрүускай аатынан совхоз сметата да, үбүлээһинэ да суох тутууларынан үлүһүйэн сорудаҕын 18,6 эрэ бырыһыан толордо. Карл Маркс аатынан совхоз үһүс кварталга үлэҕэ киллэриллиэхтээх Мыыдаҕаайы түүтэ сыаҕар, Тулабут сайылыгын реконструкциятыгар, о. д. а. куттуонньэх үлэни ыытта. Ити курдук Сүбүрүускай аатынан совхоз Соловьевтааҕы отделениетыгар сайылык тиргитин, Харбалаҕа түөрт квартиралаах олорор дьиэ тутуулара уһаханнык бытаардылар.

Капитальнай тутууга хаалыылар тутар тэрилтэлэр уонна совхозтар салайааччылара, партийнай тэрилтэлэр уонна партком бу боппуруоска болҕомтону ситэ уурбатахтарыттан таҕыстылар.

ССКП райкомун бюрота тыа хаһаайыстыбатын тутууларын ыытыыга уонна олохсо киллэриигэ уталытыллыбат дьаһаллары ылалларыгар совхозтар директордарын, тутар-тахар тэрилтэлэр салайааччыларын эбээһинэстээтэлээтэ. Быйыл үлэҕэ киирэхтээх объектары болдьохторун аһарбакка туттаралларыгар, оҥуоха биирдиилээн объектарынан бигэргэтиллибит графиктарынан үлэлиллэригэр сорук туруорулунна.

Совхозтар парткомнарын секретардара, бастакы уочараттаах кэскиллээх боппуруос буолларын учуоттаан, туһааннаах тэрилтэлэр салайааччыларыттан, прорабтартан, бирисэдьииртэртэн сөптөөх партийнай ирдэбили туруоралларыгар, тутуулар хаачыстыбаларын тупсарыыга кытаанах ирдэбили өлөхтүүлларыгар ыйыы оҥоһулунна. «Сельхозтехника» холбоһуутар тыа хаһаайыстыбатын тутууларын фондовай матырыйаалларынан толору хааччыйалларыгар сорудахтанна.

ССКП райкомун бюрота райсовет исполкомун тыа хаһаайыстыбатыгар управлениета совхозтарга ыытыллыахтаах тутууларга хаһаайыстыбалар эппиэтинэстэрин үрдэтэр дьаһаллары ылалларыгар, ыйдарынан үлэрэ былааннааһыны тэрийэллэригэр, итинэн толоруллууту күүһүрдэллэригэр сорудахтанна.

Үлэ семестрэ

МАИ көтүтэр аппараттар хамсатааччыларын факультетын «Фатеш» диэн тутар этэрээттэрин студенттарын уонна Москуоскай уобаласка «Матвеевскай» совхоһун дирекциятын икки ардыларыгар биэс сыллаах үлэ дуогабара түһэрсилиннэ. Студеннар быйыл сайын 250 тыһ. солкуобайдааҕы оҥорорго былааннаналлар. Ол иһигэр совхоз сыныьанар биэлигин тутуу, теплицалары оромуоннааһын, тусаран оҥоруу, суоҕунну хааһар площадка тутуута, о.д.а. үлэлэр былааннаналлар.

СНИМОККА: СТЭ ветерана, этэрээт бирисэдьиирэ Михаил Леонов, этэрээт бойыастара Михаил Корнилов уонна Александр Котов үлэлэрин былааннаһыллар.

А. ЧУМИЧЕВ фотота. ССТА фотохрониката.

УЧУУТАЛЛАР АТЫРДЬАХ ЫЙЫНААҔЫ СҮБЭ МУННЬАХТАРЫН КӨРСӨ

ИЛГЭ САЙЫН ИЙЭҔЭ

Улахан кутаа, халлааҥҥа харбаһыахтыы, умайан күүдэпчилэнэр. Ол тула папуас үҥкүүлээн таҕар, онтон соҕотохто тэлэн иһиттэн тахсыбыттыы дьэгэ-бааба ыһыллаҥнаан кэлэр, киниги батыһан сир симэхтэрэ—сибэккилэр мичилийэн киирэллэр. Туох муода сиригэр тииһдии диэн муодарҕаатаҕыҥ буолуо. Бу биһиги оройуоммут Чакырыгар, Таатта үрэх ырыаҕа ылламмыт кэрэ кытылыгар, пионерскай лааҕыр оҕолоро сылдьаллар.

Киниләр манна от ыйын 9 күнүттэн 24 буолан сыынньанныылар. Илиниттэн күлүмүрдээн тахсар күн оҕолорго хайаан да туох эрэ саҥаны аҕалар. Баһаатайдара бары да дэгиттэр дьон: Василиина Захарова—үҥкүүһүт, Устинья Наумова—ырыаһыт, Татьяна Эверстова—дуобатчыт. Отон лааҕыр начальнига Г. Дмитриев—көҥүл туттууга спорт маастарыгар кандидат. Киниләр салайар куруһуоктарыгар оҕолор собулээн сылдьаллар. Хара Хомустаах сайылыгар уонна Чакыр дэриэбинэтигэр киниләр концерт көрдөрдүлэр. Кирпииччэҕэ үлэлиир үлэ уонка сынньалаҥ лааҕырын оҕолорун кытта спортка күрэхтэстилэр. Е. Г. Сидорованы кытта көрсүһүүлэриттэн оҕолор элбэх саҥаны биллилэр. Бу буурҕа хаалларда. Урдук сиртэн Таатта үрэҕэ лиэнтэлии эриллэ сытара, бүтүннүү күөх сүүгүн муората долгуйа олороро, кырдьык да, көрөргө олус кэрэ!

Кэһэҥҥи сынньалаҥ чаастарга киниэхэ барбатахтарына, ким булугас ебдөҕөр уонна ордук көрдөөбөр күрэхтэһэллэр. Математическай, литературнай викториналары ыыталлар. Онно ордук үчүгэй билиилээрин Люба Борисова көрдөрдө. Эбэтэр кутаа тула олорон пионердар, комсомолецтар хорсун быһыыларын туһунан кэпсээнилэрэ истэллэр. Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии кэмигэр хорсун быһыы холобурун көрдөрбүт комсомоллаах 20-с сыллар комсомолкалара киниләр биир дойдулаахтара С. С. Яковлев—Эрилик Эристиин олоруу, үлэтин туһунан кэпсээтэ. Эдэр пионердар чэлээннээх большевик-коммунист олоҕун холобур оҥостоллорыгар баҕардылар. Оҕолор киин музей-дьиэтигэр сырыттылар, гражданскай сэрии кыттыылаахтарыгар аналлаах памятниктарыга кылааннаах сибэккилэри уурдулар.

Хайаҕа поход оҕолорго умнуллубат түгэннэри

ка Лида Попова, герой пионердар Павлик Морозов, Валентин Котик уо. д. а тустарынан дьикти абылыыр күүстээх кэпсээннэрэ киниләр бэрт кыраһыан да буоллар бу геройдарга үтүгүнньэхтэрин баҕарар санааларын өссө улаатар.

Этэрээттэр бары үлэҕэ күрэхтэһэллэр. Онно «Ол-ражнай» этэрээт пионердара үгүстүк кыайыы үөрүүтүн билиилэр. Лааҕыр бары үлэлэригэр Кеша Готовцев, Ганя Платонов, Адам Филиппов активнайдык кытталлар. Сарсыарда лааҕыр киниләр горннарын, барабааннарын тыаһынан уһуктар. Горн тыаһыгар марыһан ооньуур. Оччоҕо оҕолор, биир киһи курдук, түргэнник стройдуу охсоллор. Маннык бэрээдэк бала олорор хосторун хомуйлуутуттан кытта костор. Барыта оруһ-ооннугар, ыраас.

«Чачир» лааҕыр оҕолоро эһиил эмиэ түмсүөхпүт диэн балаахтарын түһэрдилэр. Ойуур тыа мутукча-лабаата, Таатта үрэх, быраһаайдаһардыы, оргуйбу сүүгүнүү турда.

И. ЛЕБЕДЕВ.

СНИМОККА: пионерскай лааҕыр биир бастыҥ общественниктэ, горнист Кеша Готовцев.

Автор фотота.

БАСТАКЫ БАЛААККА ТУРБУТ СИРИТТЭН

Амма эбэ дьэрэлийэр долгуннара күн көмүс уотугар сууралан сүтэргэ дылылар. Өрүс икки өттүтэр сэлэлии үүммүт иирэлэр хамнаа күөҕү соҕорон тураллар.

Ыраахтан кыһыл былаах, лозуннар, палаткылар көһүннүлэр. Ол сир кумахтаах кытылыгар тиийэн биһиги моторкабыт, дьэ, кэлиибит диэбиттии, ыга астарда. Эмискэ барыта чуумпура, итийэ түстэ. Бу—Мырыла уонна Мындаҕаайы икки ардыларыгар сытар Саһыл Сыһыы диэн аатын курдук кэрэ көстүүлээх сиргэ Мугудай орто оскуолатын үлэ уонна сынньалаҥ лааҕырыгар кэлэбит.

Оҕолору, салайааччылары көрсөн, кэпсэтэн, кэрайан көрөн бу чыычаах эрэ ыллыыр, тыал эрэ куулээйдиир сирин хаһаайыттарын үгүс өрүттээх, интэриэһинэй олохторун кытта билистибит.

Күн оҕурун синкторгэ күлүмүрдүү оонньуур. Ол кэмигэ оруобуна 7 чааска халаанча тыаһа оҕолору уһугуннартыыр. Сарсыардаагы зарядка, аһылык, строй утум-ситим ээйинэһэн ааһаллар. Онтон күргүөмнээх үлэ саҕаланар. Сытыы хотуурдар күөх оту котоҕоон ылл-ылл быраҕан, ходуһаҕа саҥаттан-саҥа тэлгэлэй суолларын тэлэрэр. Бу Володя Коротких, Кеша Аммосов, үһүс сылыҥ үлэлиир Уля Коркина, Петя Сивцев, Маша Пухова суоллара тырылаллар. Киниләртэн тэйичии кыраабыллар кылбаҥнаһаллар, субуулар, онтон бугуллар эбиллэн иһэллэр.

Уон икки чааска халаанча эмиэ тыаһыыр—оҕолору минньигэс аһыл күүтэр. Аһылык кэнниттэн икки чаас устата ким сөтүөлүүр, ким оонньуур, ким кинигэ ааҕар. Куйаас күн оҕо үксэ түгэҕэр тиийэ дьэрэлийэ сытар сырдык уутугар араахсыан баҕарбат. Бу кэнниттэн икки чаас үлэлээн баран эмиэ биир чаастаах сынньалаҥ, онтон эмиэ үлэ.

Сэттэ чаастан киэһэ лааҕыр сынньанар. Хатыһыылаах спортивнай күрэхтэһиилэр, кэр-күлүү тардыллар. Сороҕ үлэ хаамыытын көрдөрөр боцобуой листок, сорох хаһыат таһаарар.

— Оҕолор бары баҕа өттүлэринэн кэлбиттэрэ. Лааҕырга сүрүтүү ыам ыйытар барбыта. онтон талан бу 28 үөрэнээччини ылбыппыт. Былааммыт 150 тонна. Атырдьах ыйын 5 күнүгэр 90 тоннаны оттоопнубут. Оҕолорум бары үлэҕэ сүрох-бэлэс дьон, үөрэнниилэр, буспутар-хаттылар. Онон былааммытын толорор эрэл баар. Наставниикпыт И. Г. Попов сүбэтэ-амата, көмөтө улахан, атын да салайааччылар кэлэн билсэ тураллар. «Эҕэрдэ» агитбригада эмиэ ыалдьыттаабыта. Сотору Хардьалаттаҕа оттуур Хатылы механизированнай ангардаах звенотун кытта корсон спортивнай күрэхтэһииларгэ бэлэмнэнэбит.

Оҕолор бары бу сири олус сөбүлээтилэр. Онон аны баҕабыт диэн манна олох база тэриммит киһи диэн. Оччоҕо оҕолорбут биир улахан баҕалара туолуо этэ. Биһиги эппиэтигэр оскуола, совхоз салайааччылара болҕомтолорун уурдаллар бэрт буолуо этэ, — диэн салайааччы, учуутал И. С. Захаров саас саһынан сэһэргиир.

Оҕолор үлэлэрин, үөрбүт-көппүт сирэйдэрин көрө туран: «Оо, эһиэхэ ааһан манна үчүгэйкээн дьибарыаһы тутан дьиэлээпит киһи баар ини!»—диэн саныыгын. Ол, билэн туран, билигин кыайтарбат. Оттон, саатар, оҕолорбут сайын олус куйааска, сибиэ күнүгэ эрэйдэммэккэ эрэ олорор гына сайыҥҥы дьиэни тутар бииһэх тоҕо кыаллыбатый?

Күнтэн тохтор сардаҥалар Амнаҕа умсаахтыы сүүрэллэр, киниләрдиин ооньоон эрэрдии, хочоҕо оҕолорбут чуорайн саҥалара чугдаарар.

В. НЕУСТРОЕВ.

ОҔО СААС САЙЫНЫГАР

Хатылыга 20 оҕолоох площадка үлэлиир. Оҕолор манна сарсыарда 10 чаастан киэһэ биэскэ диэри сынньаналлар. Киниләргэ бэһаатайдара, Бүлүүтээҕи Н. Г. Чернышевскай аатынан педучилище II куруһун бүтэрбит Маргарита Федорова, Елена Кривошапкина саҥа оонньуулары, ырыалары, үҥкүүлэри үөрэтэллэр. Оҕолор саҥа үөрэнпит «Буги-буги», «Если с другом вышел в путь» диэн ырыаларын ордук сөбүлээбиттэр, сотору таҕыста билбит оонньуулара—«Эһиэхэ тыаҕа» эмиэ кэрэхсэбиллээх эбит. Бары биирдэ сөтүөлүүллэр, гербарий хомуйаллар. «Күүстээхтэр, сымсалар, хорсуттар» диэн спортивнай күрэхтэһии ыытыллар. «Остуоруйа дойдутугар айан» диэн күн оҕолор элбэх саҥа остуоруйалары билбиттэр. Манна киниләр кинигэ да ааҕаллар, пластилинынан да сатаан оҥорорго үөрэнэллэр.

Сир шара, онно оҕолор үҥкүүлүү сылдьаллар... Бу —Лена Атласова уруһуйа. Сераш суох буоларыгар, көүл күн тыгарыгар баҕаларын кырачааннар уруһуй тылынан эппиттэр.

Кыһыл сулус анньыммыт октябренок саастара ааһан, киниләр аны пионер буолуохтара. Ол эрэри манна үөрэнпит ырыалара, оонньуулара киниләр оҕо саастарын бу сайынын саната туруохтара.

М. МИХАЙЛОВА.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЙ КУОТАЛАҺЫЫ
АНААЛЛААХ ТАҺААРЫЫТА № 8

ЫАННЬЫКСЫТТАР КУОТАЛАҺЫЫЛАРА
КИМ БАСТААТА, КИМ ХААЛЛА?

Бастакы колонкаҕа фуражнай ынахтан ыйын сэттэ ыйы түмүгүнэн, иккискэ—от ыйыгар от ыйыгар.

ҮС ТЫҺЫЫНЧАЛААХТАР

Субуруускай аатынан совхозтан		
Сергеева А. Л.	1607	268
«Чурапчы» совхозтан		
Иванов М. И.	1330	354
Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
Ксенофонтова Т. Н.	2254	383
Лукавцева О. Д.	1245	245
Осипова Е. Р.	1334	311
Филиппова М. Г.	1391	225
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Капитонова З. Д.	1362	318

ИККИ АҤАР ТЫҺЫЫНЧАЛААХТАР

Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
Кузьмина Е. М.	1363	250
Назарова Е. С.	1468	289
Протасова А. Г.	1999	339
Софронова А. В.	1664	299
Григорьева Е. Н.	1642	296
«Чурапчы» совхозтан		
Макарова У. Е.	1110	250
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Игнатьева М. И.	1328	348
Егорова А. Г.	1127	338
Дьячковская А. П.	1011	312
Старостина М. Т.	1252	304
Мохначевская М. Н.	1102	335
Субуруускай аатынан совхозтан		
Саввина Е. П.	1760	290

Косторун курдук, сааһай үүттүүгэннээх сайыҥҥы мэччирэҥ ыккыс ыйыгар оройуон фермаларыгар үүт мэнэ улаханнык үрдээбэтэ. Оройуон бастыҥ ыанньыксыттара дьоҕоҕу күүттүллүбүттэн курдук үрдүк кирбиини ылбатылар.

Үс тыһыынчалаахтар аҕыйах ыйга хас биирдии фуражнай ынахтарыттан ортотунан 330 кг үүтү ыатылар, онтон икки аҥар тыһыынчалаахтар орто кирбиилэрэ 310-ча кг-ҥа тэҥнэстэ. Итиннэ, биллэн турар, олус намыһах.

От ыйыгар балачча таҕыстаахтык Субуруускай аатынан совхоз Соловьевскайтааҕы отделениетын ыанньыксыттара үлэлээтилэр. Кинилэртэн опыттаах ыанньыксыт А. Л. Сергеева үгүс түмүгү ситистэ. Бу отделение эдэр ыанньыксыта Елена Саввина ааспыт ыйга фуражнай ынаҕын ахсыттан 290-нуу кг үүтү ыата.

Карл Маркс аатынан совхоз Хараандыйа фермата старшийа З. Д. Капитонова сэттэ ыйга фуражнай ынаҕын ахсыттан 1362-лии кг үүтү ыата. Итиэ кордоруугу Эрилик Эристиин аатынан совхоз ыанньыксыттара Е. М. Кузьмина, Е. Н. Григорьева, А. Г. Протасова уо. д. а. ырааҕынан ааһатылар. Билиҥҥи туругунан оройуон ыанньыксыттарын социалистическай куоталаһыыларын Эрилик Эристиин аатынан совхоз ыанньыксыта Татьяна Николаевна Ксенофонтова баһылаан-көһүлээн иһэр. Кини биирдии фуражнай ынаҕыттан сэттэ ыйга 2254-түү кг үүтү ыата.

«Чурапчы» совхоз ыанньыксыттара от ыйыгар татымнарын кыайан эбэн биэрбэтилэр. Бу совхозка графикка киирбит ыанньыксыт ахсаана олус аҕыйах.

Мэччирэҥ олгом үүтү биэрэр тиһэх ыйа ортолоон эрэр. Бу кэмнэргэ оройуон үүлүү ыанньыксыттара бэлиэтээммит кирбиилэрин ылар иһин өссө дьулуурдаахтык үлэлииллэрэ, эбии аһылыгы дэлэйдик сиэтэллэрэ ор[illegible]биллэр.

СҮӨҺҮТТЭН АҺЫ-ҮӨЛҮ ЫЛЫЫГА КИМ ХАЙДАХ ҮЛЭЛЭЭН ИҺЭРИЙ?

БАСТЫҤНАР БУ БААЛЛАР

ҮҮТ ЫАМЫЫГАР

(Бастакы колонкаҕа—биир фуражнай ынахтан сыл сэттэ ыйыгар ыамма, иккискэ—от ыйыгар от ыйыгар, кг):

ФЕРМАЛАР

Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
«ЫБСЛКС 60 сыла»	1562	288
Боһомо	1113	249
Бэлэниньикы	1057	218
Сэмэн Сайылыгга	1152	218
Субуруускай аатынан совхозтан		
Хахыйах	1153	204
Тайҕа	1098	201
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Хараандыйа	1202	258

ЫАННЬЫКСЫТТАР

Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
Осипова Г. Н.	1350	271
Карпова Т. П.	1296	231
Егорова А. Н.	1459	300
Дуранова А. Е.	1292	239
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Карпова М. А.	1393	374
Капитонова М. Е.	1283	275
Яковлева У. Х.	1203	357
Толстоухова А. Р.	1214	235
Артемьева С. С.	1366	302
Слепцова Т. А.	1092	316
Субуруускай аатынан совхозтан		
Кривошапкина П. Ф.	1220	229
Попова В. И.	1199	206
Иванова А. Д.	1240	199
«Чурапчы» совхозтан		
Никифорова А. А.	1344	273
Ноговицына Ф. Е.	1001	219
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Дьячковская М. Д.	620	20
Лаврова У. Д.	650	18
Субуруускай аатынан совхозтан		
Кривошапкин С. С.	503	20
Платонова В. В.	592	87
«Чурапчы» совхозтан		
Сыромятников Ф. Р.	746	20
Сыромятников А. В.	618	23,3
Сергеева С. И.	806	31

ЫҤЫРЭЙ КӨРҮҮТҮГЭР

(Бастакы колонкаҕа—суукkaҕа орто эбиллии грамм, иккискэ—биир ыҥырэй орто эбиллиитэ, кг).

Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
Ксенофонтов Е. Н.	760	24,6
Корякин И. П.	678	27
Егорова П. Н.	610	22,5

ХААЛЫЫЛААХТАР

ҮҮТ ЫАМЫЫГАР

Ыанньыксыттар

«Чурапчы» совхозтан		
Никифорова Л. Д.	367	170
Новгородова М. В.	600	183
Субуруускай аатынан совхозтан		
Антипина М. Д.	511	146
Захарова Т. Н.	514	168
Кузьмина Н. П.	700	153
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Оконешникова Т. И.	400	146
Софронова Ф. И.	427	138

ЫҤЫРЭЙ КӨРҮҮТҮГЭР

«Чурапчы» совхозтан		
Сыромятников И. В.	547	12,7
Гуляева М. К.	449	17
Эрилик Эристиин аатынан совхозтан		
Ефремова А. Г.	380	7,5
Эверстова К. Г.	400	2,6
Карл Маркс аатынан совхозтан		
Дьячковская Г. Г.	210	8,3
Субуруускай аатынан совхозтан		
Кампеева А. Д.	324	32

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН УПРАВЛЕНИЕТА.

Инники—балыттымалар

Эрилик Эристиин аатынан совхоз икки ыалдьыһан отделениеларын —Чакыр уонна Хаҕахсыт бодонг фермаларын ыанньык коллективтара саҕыллага мэччирэҥ ыйдарыгар куоталаһан үлэлииллэр.

Ааспыт ыйга балыттымалар Хара Хомустаах ферматын ыанньыксыттара эгил-тэгил эрэйистилэр.

Сирэй куоталаһыыга Клара Васильевна Кузьмина старшийдаах Баҕыттыма мэччирэҥ икки ыйыгар биир фуражнай ынахтан 516-лыы кг үүтү ыыр эбиһээтэлиистибэтин 35-тии кг-нан куоһаран бастаатылар. Онтон Хара Хомустаах ферматын ыанньыксыттара икки ыйга фуражнай ынах ахсыттан 553-түү кг үүтү ыатылар.

Билиҥҥи сирэй куоталаһар фермалар коллективтара мэччирэҥ үһүс балаһаарыллаах ыйдарыгар сугам үүтү ыан кэммэмит социалистическай эбиһээтэлиистибэлэрин толорор туһугар дьулуурдаахтык үлэлииллэр.

Д. ЭВЕРСТОВ,
хаһыат общ. корр.

БЫЛААН ТУОЛЛАР ДАҔАНЫ ...

Оройуон промышленнай, производственнай тэрилтэлэрэ онус пятилетка төрдүс, быһаарыылаах, сылын сорудахтарын толороор иһин дьүһүһаллар. Оройуон социальнай уонна экономическай сайдыытыгар быйылгы дьылга промышленность, түтүү уонна хаачыйыы эйгэтин үлэһиттэрэ түөх ситиһиилээхтэрин уонна ханнык не кыахтар баалларын, олору толору туһаныы сорукатарыгар тохтуубун.

Промкомбинат сэттэ ыйга бородууксуйаны батарыыга, оҥоруута үлэ оҥоруутуотун үрдэтиигэ государственнай былааннарын толордо. Оҥоһуллубут бородууксуйаны батарыы былаана 12 бырыһыан куоһаарыллыбыта. Валовой бородууксуйаны оҥоруу 11,3 бырыһыан, үлэ оҥоруутуота 3,5 бырыһыан аһарылыннылар.

Куоталаһыыга үчүгэй көрдөрүүнү эт-үүт комбината, типография, «Сельхозтехника» холбоһуга эмиэ ситистилэр. Уопсайынан промышленнай тэрилтэлэр быйыл ыйы ахсын былааннарын сүрүн көрүҥнэрэ эгиэ-дэхси толортоон кэлдилэр. Арай ааспыт икки ыйга лесопункт бородууксуйаны оҥоруу, батарыы былааннарын толорбото.

Промышленнай бородууксуйа сүрүн көрүҥнэрин оҥоруутугар эмиэ куһаҕана суох көрдөрүүлээхпит. Быйыл эт-үүт комбината үүттэн оҥоһуллар бородууксуйаны хайа да дьылларга дэлэттэ. Оройуон киһилэр уонна тыа маҕаһыыннарыгар 1039,4 тонна үүт-ас араас көрүҥнэрэ атыыланнылар. Ити ааспыт дьыл бачча ыйдарга 434 тоннанан элбэх. Итини комбинат үүт бородууксуйатын оҥоруу былаанын 150,6 бырыһыан толордо.

«Сельхозтехника» холбоһуга 7 ыйга 19 автомашинаны өрөмүөннүүр сорудаҕын 26-нан толордо. Онон былаанын 36,8 бырыһыан куоһарда.

Ол эрэри билигин да үгүс көтүтүүлэр баалларр «Сельхозтехника» холбоһуга трактор өрөмүөнүн уопсай былаанын тохто. Мастарыскыай кыаҕын толору туһанан үлэлээбэтэ. Карл Маркс аатынан уонна «Чурапчы» совхозтар өрөмүөҥҥэ тракторадары кэмигэр киллэрэн испэттэрэ улахан көтүтүүнэн буолла. Лесопункт өттүк-маһы таһыыга икки ыйдаах сорудаҕын тохто. Маны сайыҥҥы ыйдарга үлэни тэрийии биллэрдик мөлтөөтө.

Промышленнай предприятиелар наһилиэнньэ туттар табаарын оҥоруу, ону эргиэн тэрилтэлэригэр тиэрдии государственнай сорудахтарын толорботулар. «Сельхозтехника» холбоһуга культурнай, олох-дьаһах табаардарын сити сөрөтүүнкалаабата. Оройуон тутартаҥар тэрилтэлэрэ генеральнай бадарээт, байа күүһүнэн ыытыллар да үлэлэр былааннарын толорботулар. «Якутсельстрой» ТМУ-та генеральнай бадараат 7 ыйдаах былаанын баара-суоҕа 63,4 бырыһыан толордо, байа күүһүнэн ыытыллар үлэлэр сорудахтарын 73,2 бырыһыанын эрэ оҥордо. Килэҥки детсадын, Чурапчыга 12 квартиралаах олорор дьиэ, Хатылыга, Мугун-Тыампыйаҕа түтүллэр олорор дьиэлэргэ үлэ тохтотуллан хаалла. Болтоҥо отделениетыгар 350 сүөһү киирэр хотоно, овощехранилище, кинотеатр уонна 12 квартиралаах олорор дьиэлэр тутуулара саҕалаамматылар. «Якутсовхозстрой» тутар-таҥар учаастага сэттэ ыйдаах былаанын тохто.

Тутар-таҥар тэрилтэлэргэ тэрийэр үлэ туруга намыһах. Манна аҥардас үлэһит тиийбэтигэр уонна суолнус куһаҕаннгар сигэнии үөскээтэ.

Райпоҕа үлэ быйыл малтэхтүк тэриллэр. Розничнай табаар эргиэнэ, килиэбы оҥоруу уонна кинигэ атыылыын былааннара толорбутулар.

Барыы промышленнай, тутар-таҥар уонна хаачыйар тэрилтэлэр пятилетка төрдүс сылын былааннарын толорор иһин үлэни күүһүрдэллэрэ эрэйиллэр.

П. КИРИЛЛИН.

Комментатор колонкалара

РАСИЗМЫ УТАРЫ ОХСУҺУУГА

Замбия столицатыгар Луеакаҕа бииргэ улаханнык чиллэнээрэ дойдулар государстволарын уонна правительстволарын баһылыктарын конференциялара түмүктэннэ. Онно дьүүллэһиллибит сүрүн боппуруоһунан Родезиятааҕы проблема буолла. Ити түбэспиччэ буолбатах.

Быйыл муус устарга Лондонынан уонна Вашингтонынан родезийскай проблеманы «эйэлээхтик быһаарыы» диэн ааттаан Родезияҕа ыытыллыбыт «быыбардар» тугунан түмүктэммиттэрэ үчүгэйдик биллэр. Солсбери расистскай режимин таһыттан кэстүүтэ хара тириилээх представитель А. Музорева баһылыктаах марионеточнай правительствоны тэрийииннэн сайаа курдук улартыйыллыбыта. Ол эрээри режим аһаҕас расистскай аккылаата оннунан хаалбыта. Ол Зимбабве норуотун, кэнгүлэ таптыыр бары африканскай дойдулар абарыыдарын-сатарыыларын үөскэтэр.

Родезияҕа үөскээбит быһыы-майгы сытыытын уонна «сүрүннээһин» туһунан быраабыы биир автордарын баһылыгынан баһылаарын үчүгэйэ суох балаһыанньаларын билэн тураннар, Англия представителлэрэ бу конференцияҕа «конструктивнай» диэн ааттаан саҥа этиилэри аҕалбыттар. Олорго Родезия билиҥҥи конституциятын, кинилэр санааларыгар, интэриэстээх өрүттэргэ «ылыннарыылаах», сайаны солбуйуу наадалааҕа бэлиэтээнэр. Ол эрээри саҥа былаан өрүттэрэ уонна кинини олоххо киллэрии бэркидэтэ Лондон аан дойдуга Музорева—Смит режиимнэрин билиниини уонна ол кэнниттэн Родезияны утары норуоттар икки ардыларынааҕы экономическай санкциялары тохтотору ситиһэргэ холонорун ырыйгычы көрдөроллор.

Конференцияҕа кыттыбыт африканскай дойдулар представителлэригэр ити былаан дьиҥнээх ис хоһоонун биһаараргэ улахан бириэмэ барбата. Араас киириилэр-таҕсыылар көмөлөрүнэн Лондон конференцияҕа «сүрүннээһин» туһунан саҥа тас көрүҥнээх, ол эрээри уруккулуу ис хоһоонноох былааны «сүрэхтии» сатааһына кэккэ государстволар, ону таҥэ бэйэтин норуотун дьиҥнээх кэнгүлэ быраабын уонна тутулуга суох буолуутун аһыы турунар Зимбабве патриотическай фронун представителлэрин өттүлэриттэн утарсыыны көрүстэ.

Патриотическай фронт биир лидерэ Р. Мугабе английскай саҥа этиилэр фронт дьайыыларын хаах-хайдааһынга туһаайыллыбыттарын туһунан сирэйгэ этэ. Патриотическай фронна киирэр Зимбабве африканскай национальнай союһа (ЗАНУ) бэйэтин сайабылыанньатыгар дьиҥнээх сүрүннээһин туһунан киэнэттилэри ытарка Музорева—Смит режиимнэрин суох оҥоруу, расистскай конституцияны көтүрүү уонна дойдуну салайыы политическай, байыаннай, экономическай ырычаахтарын норуот дьиҥнээх представителлэрин илиилэригэр биэрэр наадатын туһунан тоһоҕолоон бэлиэтээтилэр.

Конференцияҕа буолбут сытыы охсуһуу уонна үгүс делегаттар этиилэрэ африканскай государстволар Солсберитааҕы марионеткаларын уонна кинилэр арҕааҥы күөмчүлээччилэрин утары охсуһууга бэйэлэригэр баар бары средстволары туттар быһаарыныылаахтарын туоһулууллар.

С. СТОКЛИЦКАЯ,
ССТА ырытааччыта.

АЧЧЫГЫЙ КОРЕЛЛАРГА МУЗЕЙ

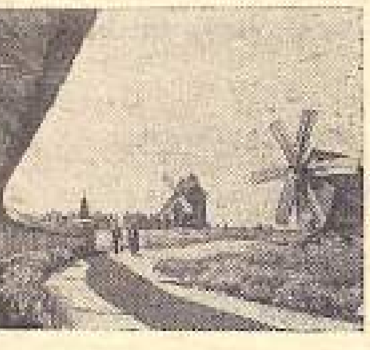

Архангельскай анныгар Аччыгый Кореллар дэриэбинэ чугаһыгар аһаҕас халлаан анныгар архитектурнай-этнографическай музей баар. Манна нуучча Хотугу сирин маастарын тутууларын XVI—XIX үйэлэрдээҕи пааматынньыктара хомуллубуттар: былыргы таҥара дьиэлэрэ уонна чочуобуналар, тыал мэллиҥсэлэрэ уонна араас дьиэлэр.

Архангельскайдааҕы научнай-реставрационнай мастарыскыай уонна Шенкурскай, Каргопольскай, Пинежскай уонна атын оройуоннар музейдарын үлэһиттэрин саалааларынан Архангельскай анныгар этнографическай өттүнэн ыланалаан мас тутуулар көһөрүллэн аҕалыллаллар. Аччыгый Кореллэргэ нуучча архитектуратын 80-ча кэриҥэ пааматынньыктара хомуллаллара сабаҕаланар. Музей территориятыгар самодеятельнай художниктар, прикладной искусство маастардарын быыстапкалара, фольклор бырааһынньыктара ыытыллаллар.

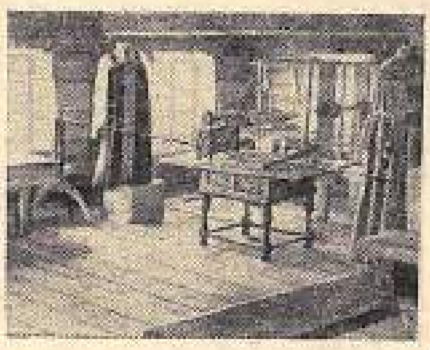

СНИМОКТАРГА: тыал мэллиҥсэтэ (хангас); Каргопольеттан аҕалыллыбыт дьиэҕэ таҥас орор станок—маһынан тутуу музейын экспонаттара.

С. ГУБСКАЙ фотота,
(ССТА фотохрониката).

Билиэн-көрүөн баҕалаахтарга

АХСААН ААТТААХ САХА ЫЙДАРА ХАНТАН ТӨРҮТТЭЭХТЭРИЙ?

(Бүтүүтэ. Иннин хаһыат 95 №-рэр көр).

Уопсайынан, сахалар кэриэкэ ахсаан ааттаах ыйдара былыргы түрктар ыйдарыттан быһаччы төрүттээхтэр диир кыахтаахпыт: түрктар уонна сахалар 10 ыйдарыгар ахсаан ааттары биэртэлээбиттэр, биирдиилэ эбэтэр сыл бастакы ахсаан ааттаах ыйынан түрктарга уонна сахаларга ыам ыйа сөп түбэһэр курдук.

Кулун тутар уонна муус устар ыйдары онус ый — олуннуу кэнниттэн кэлэр уон биирис уонна уон иккис ыйдарынан билиннэхпитин эбэтэр былыргы түрктардыы ахсаан аатара суох икки бастакы ыйдарынан эмиэ ааттыахпыт сөп.

Түрктар икки бастакы анал ааттаах—улахан уонна күччүгүй—ыйдарын суолун-иһин оннооно саха халандаарыгар эмиэ биллэн кэһарга дьыл: муус устар ыйа (түрктардыы күччүгүй ыйа) урукку сахалар сорох сирдэргэ «күччүгүй кулун тутар ый» диэн ааттыы сылдьыбыттар. Ити аата, сахалар хаһан эрэ кулун тутар ыйдарын «улахан кулун тутар ый» диэн ааттыы сылдьыбыт буолуохтарын эмиэ сөп.

Уопсайынан даҕаны, хуннартан саҕалаан былыргы түрктар, бары түрктуу омуктар уонна сахалар ат религиознай культутар одус уалханнык сүгүрүйэллэрэ. Ол да иһин буолуо, VIII үйэҕэ былыргы түрктар саамай тиһэх ханнарын аата китайдыы Хулунфу, былыргы түрктуу Кулунбек, сахалыы ойдоблгэ «Кулун_тойон» эбэтэр «Туһахталаах кулун» диэн этэ. Былыргы түрктар сабыдыаллара быһаччы биллэҥнэһэр саха биир олоҥхото «Кулун Куллустуур» диэн ааттааҕа эмиэ түбэспиччэ буолуон сөптөөх. Баҕар, былыргы да түрктар икки бастакы ыйдарын улахан уонна күччүгүй кулун тутар ыйдара диэн ааттыы сылдьыбыт буолуохтарын сөп эбит.

Академик А. П. Окладников кулун тутар уонна муус устар ыйдар соҕурууттан төрүттээхтэр диэн санааны суруйбуттаах. Итинник санааны саха сылгытын нигэл_тонон утумнээхтик чинчийэн үөрэммит профессор М. Ф. Габышев эмиэ этэрэ.

Муус устар ыйы ылан көрүөҕүҥ. С. Н. Николаев бигэргэтэринэн, саас балаҕан дьиэ муус түннүгэ ууллан дьэллүбүтүн уһулан ылан чарт эбэтэр хабах түннүгүнэн солбуйалларын муус устар ыйынан ааттыыллара. Ити этии соччо итэҕэтиитэ суох курдук. Дьиҥинэн, өбүгэлэр соҕуруугу дойдуларыгар Байкал куолгэ, Ангараҕа уонна Лена үөһэ бастарыгар муус устуута эргэ календарнай стилинэн муус устар ыйга саҕаланара, онон саха халандаарын билиҥҥи төрдүс ыйа—муус устар ый соҕуруунгу энэртэн кэлбитэ диэн санаа ордук итэҕэтиилээх.

Билиҥҥи хас да түмүктэри оҥоруохха сөп. Сахалар билиҥҥи туһанар халандаардара былыргыга икки көрүүтэн төрүттэммит: кэриэкэ ахсаан ааттарынан ыйдардаах былыргы түрктар государственнай халандаардара; үлэ көрүүгэ уларыйан иһэнтинэн ааттаммыт ыйдардаах народнай, хаһаайыстыбаннай халандаар.

Өскөтүн өбүгэлэр соҕуруу энэр дойдуларыгар түрктар государственнай халандаардарынан туһана сылдьыбыт эбит буоллахтарына, Лена энэрдэригэр кэлэн баран саҥа народнай, хаһаайыстыбаннай халандаардаммыттар.

Өбүгэлэр эрдэтээҕи орто үйэлэргэ былыргы түрктэрдыы ыйдарын кэриэкэ ахсаан аатынан ааттыы сылдьыбыттар. Ити аата, кинилэр VI—VIII үйэлэргэ Киин Азиятааҕы былыргы түрктар государстволарын, кинилэр илиигэ каганаттарын састаабтарыгар киирэн политическай, государственнай сабыдыалларыгар түбэһэ сылдьыбыт буолуохтарын сөп.

В. ЕРМОЛАЕВ.
Чурапчы сэл.

Правовой билиилэр

НАРОДНАЙ СЭТЭЭТЭЛ—ТОЛОРУ БЫРААПТААХ СУДЬУЙА

РСФСР Верховнай Советын Президиумун 1979 с. ыам ыйын 26 күнүнээҕи уонна Саха АССР Верховнай Советын Президиумун ыам ыйын 31 күнүнээҕи Ыйаахтарыгар сөп түбэһиннэрэн, Саха АССР народнай сууттарыгар народнай сэтээтэллэр уочараттаах быыбардара, биллэрин курдук, 1979 сыл от ыйын 1 күнүттэн атырдьах ыйын 15 күнүгэр диэри ыытыллар.

ССРС Конституциятын 152 ыстатыйата оройуоннааҕы (куораттааҕы) народнай сууттар народнай сэтээтэллэрэ, үлэлиир эбэтэр олорор сирдэринэн гражданнар мунньахтарыгар аһаҕас куоластааһынынан, икки аҥар сылга болдьохтоон талыллалларын быһаарар.

Суут үлэтигэр норуот представителлэрин кыттыыта—советскай кырдьыктаах дьүүл демократическай кэстиитин дьиҥнээн буолар. Суукка дьыалалары коллегиальнайдык көрүү судьуйалар сокуоннары билиилэрин уонна народнай сэтээтэллэр олоххо итиэннэ үлэҕэ опыттарын кытта үчүгэйдик дьүөрэлиһэр. Сокуон суукка дьыаланы көрүүгэ уонна суут быһаарыыларын ылыныыга народнай сэтээтэллэр судьуйалары кытта тэҥ быраабтаахтарын көрөр. Сокуон народнай сэтээтэллэр толору тутулуга суох буолууларын хааччыйар. Сокуон судьуйалар авторитеттара сабыдыаллаабатын наадатыгар народнай сэтээтэллэр бэйэлэрин миньиэннэлэрин бастакынан этэллэрин быһаарар. Суут быһаарыыны куолас кыыйар өттүнэн ылынар. Өскөтүн сөбүлэһиини тахсыбатаҕына, народнай сэтээтэл бэйэтин оһуобай миньиэннэлэрин суруйан баран бирингэбэргэ холбуу уурдарар быраабтаах. Народнай сэтээтэллэр оһуобай миньиэннэлэрэ холбоммут дьыалалара, үгэс курдук, үрдүкү сууттарынан бэрэбиэркалэнэллэр.

Судьуйалар уонна народнай сэтээтэллэр тутулуга суохтар итиэннэ сокуоҥҥа эрэ бас бэриналлэр (ССРС Конституциятын 155 ыст.). Кинилэр быыбардааччылар төттөрү ыҥырыыларынан уонна суут биригэбэрин эрэ күүһүнэн суукка кыттар эбээһинэстэриттэн босхолонуохтарын сөп.

ССР Сойуһун, союзнай уонна автономнай республикалар судостройство туһунан Төрүт законодательстволарын 31 ыст. олоҕуран народнай сэтээтэллэр суукка эбээһинэстэрин толоро уочарат быһыытынан, сылга икки нэдиэлэ устата ыҥырыллаллар. Ити болдьох, сэтээтэл кыттыытынан саҕаламмыт дьыала көрүллүүтэ бүтүөр диэри иник буоллаҕына, уһатыллыан сөп. Сэтээтэллэр ити эбээһинэстэрин толорор кэмнэрэ тэрилтэлэригэр үлэлиир хамнаһа уонна дьыалалары көрүүнэн сибээстээн таһаарыллар атын да ороскуоттар эмиэ төлөнөллөр.

Народнай сэтээтэл кырдьыктаах дьүүлү олоххо киллэриигэ кыттарын таһынан, бырааба кэһиилэри сэрэтиигэ, гражданнары коммунистическай мораль нуормаларын кытаанахтык тутуһууга иитиигэ, социалистическай сокуоннаһы бөҕөргөтүүгэ улахан үлэни ыытар.

Народнай сэтээтэллэр актииволарын үрдэтэр наадатыгар народнай сууттарга народнай сэтээтэллэр советтара тэриллэллэр.

Народнай сэтээтэллэр конституционнай дьоһуннаах эбээһинэстэринэн—быыбардааччылар иннилэригэр отчуоттааһын. Отчуоттары ытыы, үгэс курдук, сэтээтэл талбыт общественнай тэрилтэлэр коллективтарын эбэтэр народнай сууттар инициативаларынан тэриллэр.

Народнай сэтээтэллэр кандидаттарыгар үрдүк көрдөбүллэр туруоруллаллар. Кинилэр дьиҥнээх уонна сиэр-майгы өттүнэн хаачыстыбалара, олоҕу үчүгэйдик билиилэрэ, дьону кытта уонна үүстүк түгэннэргэ сыһыаннара барыта учуоттанар.

Народнай сэтээтэл—толору быраабтаах судьуйа кини коллектив биэрбит итэҕэлиинэн кини туттуохтаах. Кини дойдуга сулууспалааһыны көрдөрүүлээхтик толоруохтаах, советскай сокуоннары кытаанахтык тутуһуохтаах, эйкилэ суох чиэһинэй дьиссипилиинэлээх буолуохтаах.

Г. САВВИН,
Якутскай куораттааҕы народнай суут председателэ.

(«Политическай агитация» 1979 сыл 14 №-тэн).

Редакторы солбуйааччы С. Н. ЧИЧИГИНАРОВ

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с., Карл Маркс уул., 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-395, отделлар—21-495, уопсай—21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 60849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 3051.

№ ЗАКАЗА 90